

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának büntető jogegységi tanácsa az 1999. február 15. napján megtartott nem nyilvános ülésen a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének indítványa alapján meghozta a következő

jogegységi határozatot:

Ha a személysérüléssel járó vagy a sértett életét vagy testi épségét közvetlenül fenyegető veszélyhelyzetet az elkövető vétlenül idézi elő, de nem nyújt tőle elvárható segítséget a rászorultnak, cselekménye a segítségnyújtás elmulasztásának alapeseteként [Btk.172. § (1) bek.] és nem annak büntetési alakzata [Btk.172. § (3) bek.] szerint minősül.

I n d o k o l á s

A Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettese a Bszi. 31. §-a (1) bekezdésének a/ pontja alapján jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát indítványozta.

Az indítvány szerint a bírói gyakorlat nem egységes abban, hogyan kell minősíteni a segítségnyújtás elmulasztását [Btk.172. §], ha az elkövető a közúti baleset okozásában vétlen.

Az indítvány a joggyakorlat megosztottságát példákon mutatta be.

1. A Bírósági Határozatok 1991. évi 9. számában 343. szám alatt közzétett eseti döntés szerint különös segítségnyújtási kötelezettség terheli azt az elkövetőt, aki a veszélyhelyzetet akár vétlen, akár szándékos vagy gondatlan magatartásával idézi elő, és annak nem teljesítése esetén a Btk.172. §-a (3) bekezdésének első fordulata szerint a segítségnyújtás elmulasztásának büntette miatt tartozik büntetőjogi felelősséggel.

A határozat indokolása szerint a Btk.172. §-ának /1/ bekezdésében megfogalmazott - szándékos mulasztással megvalósítható - bűncselekmény (vétség) a törvény szövegéből, illetve a Btk.172. §-

ának (3) bekezdéséhez fűzött miniszteri indokolásból kitűnően csak olyan személy terhére állapítható meg, akinek semmiféle szerepe nincs az alaphelyzet (akár vétlen) kialakulásában, semmiféle formában nem róható fel neki a veszélyhelyzetbe került személy vagy sérült segítséget igénylő helyzete, vagyis teljességgel kívülálló (extráneos). Ez a rendelkezés tehát az ún. általános segítségnyújtási kötelezettséget szándékos mulasztással megszegő elkövetők magatartását pönalizálja; ezzel szemben a Btk.172. §-a (3) bekezdésének első fordulata - az ún. különös segítségnyújtási kötelezettség körében - azoknak a személyeknek a mulasztását vonja súlyosabb büntetőjogi megítélés alá, akik a segítségre szoruló személy fenyegetett helyzetét, veszélyhelyzetbe jutását vagy testi sérülésének bekövetkezését saját - akár vétlen, akár szándékos vagy gondatlan - magatartásukkal hozták létre. Az okozás ténye vétlen személy esetében is megalapozza a minősített eset alkalmazhatóságát (Legf. Bír. Bf.IV.794/1991. sz.).

Már korábban is, majd a határozat közzétételét követően a bíróságok ítélezési gyakorlata széles körben követte az elvi irányítást. (Azonos módon foglalt el álláspontot az Igazságügyi Minisztérium Oktatási és Továbbképzési Főosztálya által a közlekedési bűncselekményeket tárgyaló bírák számára 1996-ban kiadott módszertani útmutató is.)

2. A Bírósági Határozatok 1997. évi 6. számában 296-II. szám alatt a korábbtól eltérő ítélezési gyakorlat kialakítása céljából közzétett eseti döntés szerint, ha a járművezető vétlen az ittasan haladó, kivilágítatlan kerékpáros halálos kimenetelű elütésében, de a sértettet segítség nélkül hagyja: cselekménye a segítségnyújtás alapesete és nem annak a büntetési alakzata szerint minősül.

A határozat jogi indokolása szerint a terhelt - mint a balesettel érintett jármű vezetője - megállt ugyan a baleset közelében, de nem nyújtott segítséget a sértettnek, nem teljesítette az értesítési kötelezettségét sem, és a helyszínt az erre jogosult engedélye nélkül hagyta el. Ezért a terhére valóban megállapítható a segítségnyújtás elmulasztásának a ténye, azonban tévedett az elsőfokú bíróság, amikor ezt a magatartást a Btk.172. §-ának /3/ bekezdése szerint - a veszélyhelyzetet előidéző által elkövetett büntettnék - minősítette.

A megyei bíróság álláspontja szerint az említett rendelkezés szövegéből nem következik az, hogy a vétlen magatartással előidézett veszélyhelyzet is megalapozza a minősített eset megállapítását.

Az ellentétes ítélezési gyakorlat ugyanis figyelmen kívül hagyja, hogy a korábbi törvényszöveg [az 1961. évi V. törvény 259. §-ának (3) bekezdése] egyértelműen tartalmazta azt a törvényhozói

szándékot, hogy a súlyosabb megítélésű segítségnyújtási kötelezettség azokat terheli, akik a segítségre szoruló személy fenyegetett helyzetét akár gondatlan, akár vétlen magatartásukkal okozták. Az ennek a jogalkotói szándéknak az alapján kialakított bírói gyakorlat azonban a most hatályos jogszabályi szövegből nem következik. A magyar büntetőjogi rendszertől idegen az objektív felelősségi forma, amit a Btk. miniszteri indokolása kriminálpolitikai indíttatásúnak jelöl meg.

A Btk.10. §-a szerint: bűncselekmény az a szándékosan, vagy - ha a törvény a gondatlan elkövetést is bünteti - gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre a törvény büntetés kiszabását rendeli. "Bűnösség nélkül nincs büntetőjogi felelősség", és a bűnösségnek a törvényi tényállás valamennyi elemére ki kell terjednie. Ezekből a törvényi követelményekből az következik, hogy akit nem terhel bűnösség, amikor a magatartását kifejtette, büntetőjogi értelemben felelőssé nem tehető. Az adott esetben pedig a terhelte sem szándékos, sem gondatlan magatartással nem hatott közre a baleset bekövetkezésében, ezért nem róható fel neki a veszélyhelyzet előidézése.

Kétségtelen azonban, hogy a terhelte magatartása megvalósította a Btk.172. §-ának (1) bekezdése szerinti segítségnyújtás elmulasztásának vétségét: ezért a másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet megváltoztatva a terhelte bűnösségét e vétségben állapította meg (Bács-Kiskun Megyei Bíróság 1.Bf.1150/1994. sz.).

3. A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a Bf.IV.541/1997/3. számú ítéletével a Vas Megyei Bíróság B.99/1996/21. számú ítéletét megváltoztatva, a terhelte a foglalkozás körében elkövetett gondatlan veszélyeztetés vétségének vádja alól - mert a vád tárgyává tett cselekmény nem bűncselekmény - felmentette; a terhére fennmaradó a segítségnyújtás elmulasztásának büntette [Btk.172. § (2) és (3) bek.] miatt új büntetést szabott ki.

Az irányadó tényállás lényege szerint a vaddisznóra vadászó terhelte a lőfegyverével vétlenül okozott halálos sérülést a sértettnek, mivel a vadászati szabályzat fegyverhasználati rendelkezéseit nem sértette meg.

A terhelte azonban tudatában volt annak, hogy a sértett segítségre szorul, mert a súlyos vérző sérülését észlelte; felismerte azt is, hogy a veszélyhelyzetet, amelynek nyomán a sebzés bekövetkezett, a saját - bár vétlen - magatartásával ő idézte elő; azt is tudta, hogy a vadász foglalkozásának szabályai a segítségnyújtásra kifejezetten kötelezik.

A vadászati szabályzat nem csupán kötelezővé teszi a segítségnyújtást, hanem annak D/44. pontja meghatározza a teljesítés módját is. A vadászvizsgát tett terhelt a részletesen előírt segítségnyújtási kötelezettségeit nem teljesítette. A terhelt mulasztása és a sértett halála között az okozati összefüggés megállapítható, mert ha a terhelt a számára előírt módon teljesíti a segítség nyújtását, a sértett élete nagy valószínűséggel megmenthető lett volna.

Mindezekre figyelemmel a Legfelsőbb Bíróság helybenhagyta az elsőfokú ítélet rendelkezését, amely a terhelt bűnösségét a Btk.172. §-ának (1) bekezdésébe ütköző és a (2) bekezdésre tekintettel a (3) bekezdés második fordulata szerint minősülő büntetben állapította meg.

4. A Szombathelyi Városi Bíróság a B.1007/1995/5. számú ítéletében a terhelt bűnösségét segítségnyújtás elmulasztásának a veszélyhelyzetet előidéző által elkövetett büntetben állapította meg, és szabott ki vele szemben büntetést.

A Vas Megyei Bíróság - a fenti 2. pont alatti iránymutató döntésnek a Bírósági Határozatok 1997. évi 6. lapszámában történt közzétételét megelőzően - az 1996. augusztus 27. napján meghozott, a Bf.142/1996/3. számú ítéletében az elsőfokú ítéletet megváltoztatta: a terhelt cselekményét segítségnyújtás elmulasztása vétségének minősítette, és a büntetést enyhítette.

Az irányadó tényállás lényege szerint kizárólag a sértett okozta a sérülésével járó közúti balesetet. Erre tekintettel a terhelt ellen közúti baleset gondatlan okozásának vétsége miatt indított eljárást már a büntetőeljárás nyomozati szakában büncselekmény hiányában megszüntették.

A terhelt azonban nem nyújtott tőle elvárható segítséget a balesetben megsérült, segítségre szoruló sértettnek.

A megyei bíróság ítéletének jogi indokolása szerint a Btk.172. §-a (3) bekezdésének törvényi tényállása nem rendelkezik arról, hogy a segítségnyújtás elmulasztásáért felelős elkövető milyen magatartással idézi elő a sérülést, vagy a veszélyhelyzetet. A megyei bíróság azonban a BJD.6416., 7353. szám alatt közzétett határozatok elvi iránymutatását követő eddigi bírói gyakorlattal - amelynek egyik lényeges tétele szerint a balesetben tanúsított elkövetői magatartás vétlensége közömbös körülmény - nem ért egyet. A Btk.172. §-ának /1/ és /3/ bekezdése tételei között a különbség lényege abban határozható meg, hogy súlyosabb megítélés alá esik annak a segítségnyújtást elmulasztó személynek a cselekménye, aki vétkezen idézte elő a segítséget igénylő helyzetet. Ebből a rendelkezésből pedig egyenesen következik, hogy a hatósági

határozat szerint is a forgalomban szabályosan közlekedő terhelt nem lehet a veszélyhelyzet előidézője; ekként a segítségnyújtás elmulasztásának súlyosabb megítélésű büntette nem állapítható meg a terhére.

A legfőbb ügyész képviselője a BF.234/1999. számú átiratában jelezte, hogy álláspontja szerint a Bírósági Határozatok 1997. évi 6. lapszámában 269. szám alatt közzétett eseti döntés van összhangban a hatályos törvénnyel.

A jogegységi tanács az ismertetett jogeseteket is szem előtt tartva az egységes ítélkezési gyakorlat biztosítása érdekében jogegységi eljárás lefolytatását és jogegységi határozat meghozatalát szükségesnek találta.

Az ítélkezési gyakorlat eddigi alakulását a felhozott jogesetek példázzák.

Egyértelmű, hogy a BH. 1991/343. számon közzétett jogesetben az 1961. évi V. törvény 259. §-ának törvényi tényállásán alapuló jogértelmezés élt tovább.

Az 1961. évi V. törvény 259. §-ának /3/ bekezdése értelmében ugyanis a segítségnyújtás minősített esetéért felelt az elkövető, aki a sértett sérülését, a balesetet, illetve a sértett élete vagy testi épsége tekintetében a közvetlenül fenyegető helyzetet akár gondatlan, akár vétlen magatartásával okozta.

Az említett határozatnak a hatályos Btk.10. §-ával ellentétben álló okfejtése azonban figyelmen kívül hagyja a korábbi anyagi jogi rendelkezéstől eltérő új normaszöveg tartalmát, és a miniszteri indokolás kriminálpolitikai indíttatású megállapításait a bűnösség elvének áttörésére is alkalmasként kezeli: a segítségnyújtást indokoltta tevő esemény vétlen részesére továbbra is fenntartja a különös segítségnyújtás kötelezettségét. A vétlen (okozói) magatartás azonban önmagában "bűnös" cselekményként nem értékelhető. A miniszteri indokolás a jogalkalmazási értelmezést segíti, de a büntetőjogi felelősséget nem terjesztheti ki.

Téves a határozatnak az a további hivatkozása is, amely szerint a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának 125. számú állásfoglalásával módosított 123. számú állásfoglalás II. tétele mindenben alátámasztja a kifejtett jogi álláspontot. A kollégiumi állásfoglalás közvetve sem tartalmaz okfejtést arról, hogy a segítségnyújtásra okot adó esemény vétlen részese mennyiben felel a segítségnyújtás elmulasztása miatt.

A Btk.172. §-ának (3) bekezdése szerint - a korábbi törvényi tényállástól eltérően - büntettnek minősül a cselekmény, ha a

veszélyhelyzetet az elkövető idézi elő. A hatályos Btk-nak a korábbiától eltérő rendelkezését az indokolja, hogy az 1961. évi V. törvény valójában tárgyi jellegű (objektív) felelősséget állapított meg, amikor a különös segítségnyújtási kötelezettség elmulasztásáért az elkövetőt akkor is felelőssé tette, ha magát a veszélyhelyzetet vétlen magatartásával idézte elő. Az objektív felelősség azonban kiküszöbölhetetlen ellentétben áll a Btk.10. §-ában megfogalmazott alapelvvel: "bűnösség nélkül nincs büntetőjogi felelősség". Ezért az ítélezési gyakorlatban nem érvényesülhet.

Végül indokolt megemlíteni, hogy a 3./ pontban jelzett büntetőügyben a másodfokon eljáró Legfelsőbb Bíróság ítéletének dogmatikai felfogása is teljes mértékben megegyezik a BH.1997/269-II. pontjában kifejtettekkel.

A Legfelsőbb Bíróság a bűncselekmények megnevezéséről szóló BK. 1. számú állásfoglalásnak a Btk.172. §-a (2) és a (3) bekezdése 2. tételének megfelelő szövegezése miatt hagyta helyben az elsőfokú bírósági ítélet rendelkezését, amely a terhelt cselekményét "segítségnyújtás halált okozó elmulasztásának a veszélyhelyzetet előidéző és segítségnyújtásra egyébként is kötelezett személy által elkövetett büntettnek" nevezte.

A másodfokú ítélet jogi indokolásából azonban egyértelműen megállapítható, hogy a sértett halálához vezető lövés leadásában a vádlott vétlen volt, a bíróság a Vadászati Szabályzatban előírt speciális segítségnyújtási kötelezettség elmulasztása miatt állapította meg a terhelt bűnösségét a Btk.172. §-ába ütköző és a (2) bekezdésre figyelemmel a (3) bekezdés második fordulata szerinti súlyosabb megítélésű büntettben. Ekként a 3./ és 4./ pontokban jelzett jogesetek megoldásaiban valóságos dogmatikai ellentét nem mutatható ki.

Mindezekre tekintettel a legfőbb ügyésznek a jogegységi indítványt támogató állásfoglalásával egyetértve, a Legfelsőbb Bíróság jogegységi tanácsa az egységes bírói ítélezési gyakorlat biztosítása érdekében a rendelkező részben foglaltak szerint határozott, és a döntését a Bszi. 32. §-ának (4) bekezdése alapján a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Budapest, 1999. február 15. napján

Dr. Berkes György s.k. a tanács elnöke, Dr. Völgyesi Miklós s.k. előadó bíró, Dr. Belegi József s.k., Dr. Demeter Ferencné s.k., Dr. Kiniczky Anna s.k.

A kiadmány hitelélül:

bírósági ügykezelő
Oné